

Dagens frågor

Illusionerna och verkligheten

Regeringen har som bekant, enligt hr Palme verkligheten som sin värsta fiende. I kampen mot denna verklighet har man gjort det lättare för sig genom att undvika att se den i ögonen. Att det i längden inte är en lyckosam taktik blev nyligen offentligen bekant på TCO:s studiedagar av ingen mindre än hr Sträng. Han talade i egenskap av finansminister, det är sant, men hans anförande innebar i sak en hårdhänt uppgörelse med den utbildningspolitik regeringen fört under 1960-talet. Med en tyngd i tonfallen, som bör ha retat gallfeber på den utbildningsminister, vilken har huvudansvaret för hela 1960-talets utbildningspolitik, nämligen den nuvarande statsministern, gjorde hr Sträng slut på illusionerna. Han upplyste lika kärvt som bestämt att det inte kommer att finnas pengar till en fortsättning av den kvantitativa expansionen. Principen bakom denna har ju inneburit, att även den som inte har fallenhet för teoretiska studier skall ha rätt att studera på skattebetalarnas bekostnad. Hr Sträng trodde inte att de blev lyckligare av det, och framför allt, samhället hade helt enkelt inte råd med sådant längre. Han krävde i stället en individuell tröskelprestation, alltså ett urval vid tillträde till högre utbildning, som byggde på objektiv bestämning av studielämpligheten.

Om taket inte har rasat förr över förväntansfulla vänsterskolmän, bör det ha gjort det då universitetskanslern hr Löwbeer skyndade sig att instämma med hr Sträng. Han upplyste till och med att man i en nära framtid har att räkna med spärrar till all akademisk utbildning.

Under senare år har det sällan varit anledning att applådera hr Sträng. Men hans omvändelse och bättring – låt vara i sista stund – är hedervärd. Hr Sträng har stuckit hål på ballongen – myten om vår progressiva utbildningspolitik – och det skall med tacksamhet erkännas.

Ty vad har denna politik inneburit? I dessa

spalter har sedan länge hävdats just vad hr Sträng ville ha sagt, nämligen att den medfört ett fruktansvärt slöseri med statsmedel och en vårdslös inhumanitet gentemot godtrogna unga människor. Bland de 10 000-tals och åter 10 000-tals studenter, som strömmat till universitet och högskolor under de sista 10 åren i förhoppning om att »den ljusnande framtid är vår», har sannolikt åtminstone tredjedelen redan från början haft svårt att klara studierna och 1 000-tals och åter 1 000-tals av dem har misslyckats, ofta trots stora personliga ansträngningar.

Men vad annat var att vänta när de kom från ett skolväsen i förfall. Dessutom sattes gränsen för studiemedel så lågt som till 2,3 poäng i de olycksaliga relativa betygen räknat. Med tanke på den svaga underbyggnad, som en gymnasiekompetens representerar, kan detta betyg anses motsvara B?-nivån för 1930-1950-talets studenter. Skulle studenter på den tiden, som stannat på den betygsnivån, ha funnit det rimligt att investera andras eller egna pengar i högre teoretiska studier?

Med studiemedlen och de försåtliga nya poängberäkningarna har man lockat in mängder av ungdomar till studier, som de inte haft fallenhet för. Och om de skulle lyckas slita sig fram till en examen ligger den på så låg betygsnivå – eller är sammansatt av så föga yrkesbetonade ämnen – att ingen arbetsgivare vill ha dem.

Arbetsmarknadsstyrelsens chef, Bertil Olsson, har brukat trösta dem med att man i vår tid får vara beredd att taga vilket jobb som helst. Hr Sträng har bättre förstått hur inhumant socialdemokraterna handlat i sin utbildningspolitik. Det skall bli intressant att se om han, som nu äntligen sett verkligheten i ögonen, får bestämma, eller om illusionspolitiken skall fortsätta.

Kina och FN

Ingenting finns att säga mot att det röda Kina nu kommer in i FN. Dit samlas onda och

goda, stora och små. Pekingregimen kunde ha accepterats där redan för flera år sedan, om den blott visat sig någorlunda i stånd att framträda i ett internationellt forum. Under tex kulturrevolutionen var detta omöjligt. Ett deltagande i ett konstruktivt arbete, som är FN:s uppgift, var då uteslutet.

När Chiang Kai-Sheks regering ännu satt på det kinesiska fastlandet, företrädde den Kina i FN och därmed i säkerhetsrådet. Den fördrevs till Formosa-Taiwan men behöll platsen i FN, vilket i 20 år varit ett accepterat faktum. Även Sovjetunionen har setat i säkerhetsrådet vid sidan av representanter för Chiang Kai-Shek. Dessa har i tvistiga frågor hållit sig tillbaka. Samtidigt har de efter förmåga bidragit till FN:s verksamhet i u-länder. Taiwan arbetar sig upp till att bli ett modernt industriland liknande Japan och har ställt stora belopp till Världsbankens förfogande för att placeras i utvecklingsarbete.

I samband med att president Nixon närmande sig Peking i avsikt att normalisera förbindelserna mellan USA och det röda Kina, kom han i den situationen att vara nödsakad att förmå USA:s bundsförvant Taiwan att avstå från sin plats i säkerhetsrådet. Det kan inte ha varit en angenäm politik att slå in på. Men den var nödvändig. Det stora Kina, som Peking representerar, måste inneha den plats som en gång avsågs för detta land. Däremot fanns ingen anledning att utestänga Taiwan ur FN. Det kommunistiska Albanien, Pekings satellitland, föreslog visserligen en uteslutning, men det var rimligt att USA hade en annan mening. Inget land har hittills uteslutits ur FN.

Till denna kontrovers tog Sveriges regering ställning. Vår ambassadör i FN förklarade att det bara finns ett Kina, vilket företräds av Peking. Två företrädare för samma land kan ej godkännas; alltså måste Taiwan, som hittills talat för Kina, lämna organisationen. Om någon uteslutning var det ej fråga, menade

han, endast en logisk följd av bestämmelserna i FN:s stadga.

Detta torde vara formellt korrekt, men politiskt sett är det en mycket cynisk tolkning av ett komplicerat läge. Ty efter att ha setat i FN i många år har Taiwan med sina 14 milj innevånare nu de facto uteslutits. Dess möjligheter att komma tillbaka blir under lång tid små. Dess regering, hittills legitim i förhållande till FN, blir så att säga icke-existerande. Detta ställningstagande förefaller att vara både klumpigt och orättfärdigt. Det innebär dessutom ett slags erbjudande till Peking att på sätt det behagar återerövra Taiwan. Den fortsatta logiken säger nämligen, att om Taiwan ej är självständigt måste det vara en del av Kina, och dess återgång dit måste vara en intern kinesisk ordningsfråga.

Varför då denna märkvärdigt hårda och okänsliga diplomatiska aktivitet mot ett fjärran land, som veterligen inte gjort Sverige något ont? Svaret lämnade fru Alva Myrdal i ett tal i Malmö den 24 oktober. Regeringen vill, som vanligt, komma åt Washington. För detta mål offerar den vad som helst. USA har, ropade fru Myrdal, sökt att utifrån dela Kina (!), »en lika otrolig som kränkande intervention». Fru Myrdals emotioner tycks ha förblindat hennes förnuft; hennes uttalande är värdigt fru Odhnoff. Har hon och hennes regering verkligen inte observerat, att Kina är och länge varit delat i två delar? Den ena är kommunistisk, hårt militariserad och hotar världen med sina nya kärnvapen: den stöds av fru Myrdal. Den andra är liten och har gjort ett icke föraktligt arbete i fredens tjänst men har olyckan att finna stöd hos USA: det är tillräckligt för att fördöma den.

USA:s sätt att värva röster för sin ståndpunkt tycks ha varit minst sagt klumpigt, det skall villigt medges. Det är obegripligt att man inte i Washington förstått, att man inte skall rucka på FN:s stadga. Sker sådant en gång, kommer det att kunna ske många gånger. Inte minst de unga staterna håller ben-

hårt på stadgans bestämmelser, och att de röstade mot USA den här gången måste till stor del ha berott på att de kunde säga att de hade juridiskt rätt. I Washington borde man i stället för att begära att Taiwan skulle vara kvar, som om ingenting hänt, ha förberett Taiwans inval i FN på samma gång som landet lämnade säkerhetsrådet. En sådan framställning hade varit politiskt riktig och det hade varit långt svårare att sätta sig emot den än det nu var att på stadgans grund tillfoga USA ett nederlag.

Ett norskt säkerhetsproblem

Två gånger har Norges statsminister Trygve Bratteli gett uttryck åt sina bekymmer för att den sovjetiska norra flottan, med bas i Murmansk, ökat så betydligt. Den norske försvarsministern har också varit över i USA för att diskutera igenom frågan.

Norsk säkerhetspolitik har råkat ut för ett nytt problem. I Sovjetunionens marina strategi ingår att dess flottor skall visa sig på alla hav, och vad Norge angår innebär detta att dess geopolitiska läge dramatiskt förändrats. Den norra flottan är nu den starkaste av de fyra sovjetiska flottstyrkorna – norra flottan, baltiska flottan, Svarta havsflottan och Fjärran Östernflottan – med sina över 400 fartyg varav 160 ubåtar; av de sistnämnda är 25 atomdrivna och utrustade med raketer med kärnladdningar. Denna norra flotta kan närmast sägas dominera Norska havet, eller i varje fall hindrar den de västallierade från att göra det. Norsk säkerhetspolitik är baserad på att Norge skall få snabb hjälp i händelse av krig. Nu har denna hjälp blivit osäker: det är inte längre klart att den kan nå fram till norska hamnar.

Därtill kommer att man måste räkna med en reduktion av det amerikanska engagemang-
et i Europa. Nixondoktrinen kräver ökat deltagande i försvaret från de allierade länderna själva. I Norge har man hittills nekat att ge tillstånd till utländsk basering på norsk mark

i fredstid och hållit sig till löftena om snabb hjälp i händelse av konflikt. Det går inte lika bra längre.

När Bratteli talat om dessa frågor har han understrukt, att den enorma ökningen av de sovjetiska flottstyrkorna inte i första omgången berör Norge utan att den uppenbarligen ingår som en del av stormaktskonfrontationen mellan Sovjetunionen och USA. Men Norges ställning har likafullt radikalt försämrats. Norska havet ingår i en sovjetisk försvarszon. De stora flottövningar, som Sovjetunionen två gånger om året håller uppe i norr, inkluderar landstigningsoperationer på Kolahalvön. Avsikten med dessa övningar är uppenbar.

I en eventuell konflikt mellan USA och Sovjetunionen har sistnämnda land ett starkt behov av att kontrollera Nordnorges kuster. Ju längre fram dess flottbaser kan flyttas, desto bättre. De amerikanska atomubåtarna måste hindras från att komma för nära. Den naturliga gräns där de borde kunna hejdas är passagen mellan Grönland, Island och Färöarna. Enligt denna planläggning kommer Norge att ligga innanför ett *mare sovieticum*. Och den norska situationen blir inte bättre genom att NATO-basen vid Keflavik på Island skall avvecklas.

På norskt håll framhäver man nu två möjligheter, vilka var för sig skulle kunna anses stärka Norges position. Den första är medlemskapet i EEC. Detta medför ju inte några militära fördelar, men likafullt kommer Norge att få stödet av att vara erkänt som en integrerad del av Västeuropa. Den andra möjligheten är att flottstyrkorna och deras storlek tas upp till diskussion på den europeiska säkerhetskonferensen, om denna blir av. Man fruktar nämligen, att en sådan konferens kan leda till en avspänning på kontinenten medan den avlägsna flygel, som de norra farvattnen är, blir bortglömd i sammanhanget. Men hur en sådan säkerhetskonferens än läggs upp, är det osannolikt att de relativa styrkeförhållandena inom ett område, som man på ryskt

håll betraktar som avgörande för Sovjetunionens säkerhet att behärska, skulle komma att ändras. Det norska säkerhetsproblemet kvarstår förmodligen även efter konferensen.

De gröna baskrarna

Förevisningen av filmen »De gröna baskrarna» måste som bekant avbrytas efter en serie demonstrationer av vänsterextremister, som utmynnade i ett veritabelt attentat med en rökfackla. Många människor blev skadade av rökfacklans giftiga gaser.

Bakom demonstrationerna stod »De förenade FNL-grupperna». De misstänktes också för att ha arrangerat attentatet. Glädjande nog har organisationens ordförande hr Mårtensson tagit klart avstånd från ildådet med rökfacklan. Han säger i ett offentligt uttalande att de förenade FNL-grupperna klart deklarerat att »vi inte är inblandade i attentatet med rökfacklan, att vi klart tar avstånd från det och att vi inte kan ta på oss ansvaret för aktioner som denna». Hr Mårtensson tillägger: »att jag inte omedelbart tog avstånd från aktionen var fel av mig . . .».

Detta är sympatiskt och eftersom hela hans inlägg har en grundton av starkt upplevd humanism finns det anledning att också uppmärksamma hans argumentation i övrigt. Den visar nämligen att det är fråga om en vilseledd och förvirrad humanism – vilket i sista hand tycks bero på att dessa välmående eldsjälur inte tänkt igenom yttrande- och mötesfrihetens problematik ordentligt. Han säger nämligen: »Men det demokratiska yttrandefrihetsbegreppet innefattar inte rätten för supermakter att sprida sin krigspropaganda. Angriparens rätt och den angripnes rätt är inte jämförbara storheter. Yttrandefrihet innebär fullständiga rättigheter för det svenska folket att framföra sina åsikter – oavsett om de är riktiga eller felaktiga. Men en viktig förutsättning för yttrandefriheten är att den na-

tionella självständigheten respekteras. Stater som kränker denna kan naturligtvis inte tillåtas samma rättigheter, lika lite som en massmördare kan tillåtas uppmåna andra likasinnade att ta livet av sin omgivning. Friheten och tvånget står alltid i vissa relationer till varandra, varierande från land till land.»

Problemets kärna är ju att kunna avgöra vem som är angripare och vad som är krigspropaganda. Analogien med mördaren är förfelad helt enkelt därför att det i regel är en lätt juridisk-teknisk uppgift att fastställa att ett mord begåtts. Men i krig eller revolutioner hävdar alltid båda parter att de har rätten – eller förr i världen Gud – på sin sida. Vad är sanning?

De bekännelsestroga socialisterna har klarat svårigheten med en dialektik, enligt vilken varje krig, varje aggression, varje revolution som företas i socialismens namn är rättfärdig. Det är enligt denna terminologi alltid fråga om »befrielse» från imperialism, kolonialism, kapitalistiskt förtryck osv. För oss andra är saken inte fullt så enkel. Vi vill kunna fastställa fakta genom att låta alla parter komma till tals och kritiskt granska vad som sägs. Sedan värderar vi. Detta är motivet till »den demokratiska yttrandefriheten» och den måste vara så vidsträckt som det någonsin är möjligt. Mördarens agitation till »likasinnade att ta livet av sin omgivning» ligger vid sidan av frågan om den politiska yttrandefrihetens gränser.

Hr Mårtensson kan lämpligen fundera över hur han och hans förenade FNL-grupper skulle reagera om en film från Kuba, som gav en förljugen och förskönad bild av de politiska fångarnas liv där, skulle stoppas i Sverige genom demonstrationer av fiender till Castroregimen. En sådan film skulle kunna visas – likaväl som »De gröna baskrarna». Sedan får man i den offentliga debatten försöka visa vad som är rätt eller fel i den. Eljest kan ett samhälle med skilda åsiktsgrupper inte fungera.

Fredens pris

Hur utdelning av Nobelpris går till är ett av dessa mysterier, i vilka en vanlig människa inte kan tränga in. Pristagarna i naturvetenskapliga ämnen har alltid gjort de märkligaste upptäckter, vilka har att göra med atomer och protoner och diverse andra mycket små och betydelsefulla ting, som vi tycks leva med och för den delen också dö med utan att veta mycket om dem. Uppenbarligen kan inte många personer i världen ha kompetens att bedöma vad dessa pristagare har gjort. Ändå tror man blint på att de fått prisen med rätta. Vetenskapen har talat, och det vore ju märkligt om inte opponenter skulle ha anmält sig om prisen delats ut till fel personer.

Nobelprisen i litteratur går naturligtvis till förtjänta författare. Men dessas skara är stor redan i Sverige, och hur många författare i världen som ansett sig ha haft rätt till ett Nobelpris, med förbigående av de utvalda, är omöjligt att säga. De är legio. Grovt schematiskt kan pristagarna uppdelas i sådana som blivit lästa och sådana som ingen läst. Vad beträffar tex årets litteraturpristagare får man förmoda att hans dikter lever på folkets läppar i Chile. Det är duktigt av svenska akademiens specialister att ha läst honom. Svenska folket behöver inte göra det. Det lever lyckligt vidare utan att ens känna hans namn.

Dessa Nobelpris har i alla fall en reell bakgrund som i viss utsträckning är värderingsbar. Att dela ut Nobels fredspris måste där- emot vara en tung börda för en ansvarskännande person. Ibland har man löst uppgiften genom att låta priset gå till en institution: om Röda korset får fredspriset är det inte mycket att säga om den saken. Men när man väljer en enskild mottagare ligger saken annorlunda till. Årets val visar svårigheterna. Utan att gå så långt som vissa kritiker, vilka påstår att priset utdelats till hr Brandt därför att han talar norska och prisenämnden alltså för en gångs skull kan förstå vad pristagaren säger i sitt

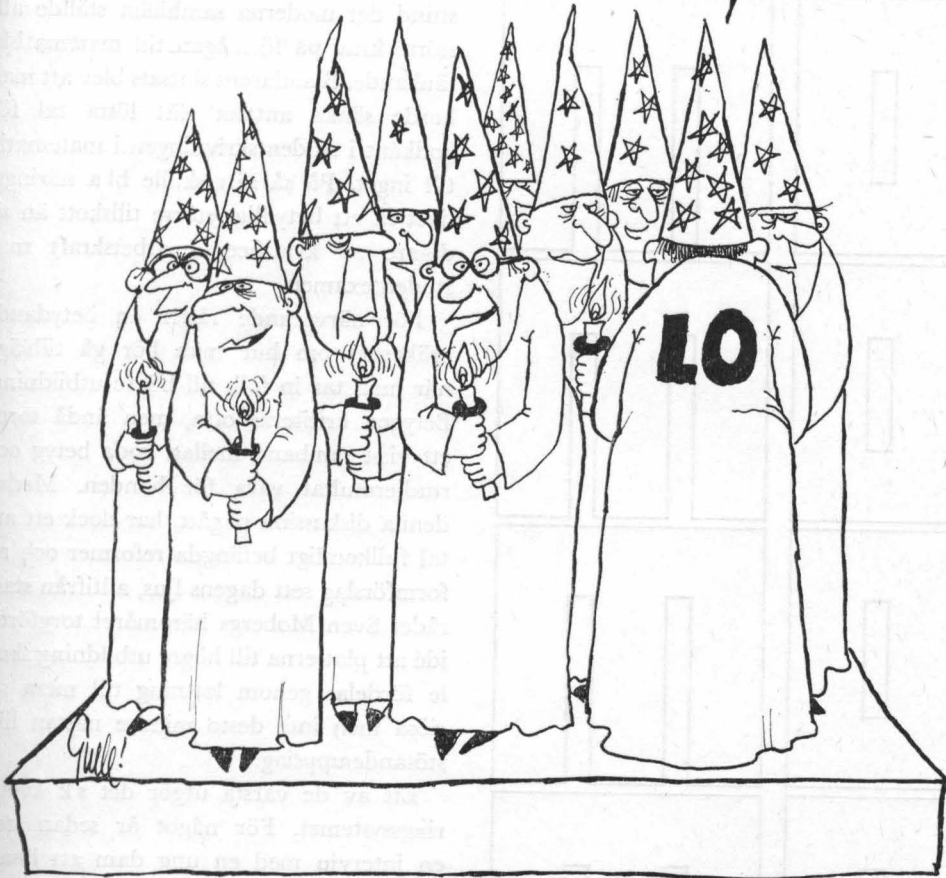
tacktal, måste man konstatera att valet var överraskande.

Hr Brandt är aktiv politiker, en socialdemokrat i spetsen för en västtysk koalitionsregering. Som sådan misslyckades han med uppgiften att komma till en överenskommelse med Östtyskland. Han valde då att sluta ett avtal med Moskva, vilket genomfördes på några veckor och renderade honom ett påstått erkännande av hr Bresjnev att den tyske förbundskanslern skulle vara den ende förnuftige politikern i Västeuropa; redan denna betygssättare skulle kunna skrämja den mest hårdhudade. Man bör jämföra detta med att Berlinöverenskommelsen tog ett och ett halvt år att mangla fram. Påståendet att hr Brandt fick igenom sitt avtal i Moskva genom att skriva bort alla tyska villkor och skriva på alla ryska är möjligen inte helt obefogat.

Mot bakgrund härav skall man förstå att reaktionen i Östtyskland varit minst sagt behärskad. Där vet man vad ryska villkor vill säga. Där vet man att ryska förhandlare – detta sagt utan all kritik, tvärtom – är hårda formalister som menar att varje ord i ett avtal skall gälla bokstavigt. Ger avtalet möjlighet till senare tolkningar, är detta ingen förtjänt enligt rysk mening, men måste det tolkas, sker detta enligt den starkares rätt. Det pris, som det samlade Tyskland en gång får betala för detta avtal i fredens tjänst, kan bli högt.

Hr Brandt beskrivs även av motståndare som en renhjärtad person i vilken intet ont finnes. Han må gärna ha sitt fredspris. Men det var visst hr Hermansson som på fullt allvar kritiserade prisenämnden för att den inte gett hr Kosygin hälften. För en gångs skull måste man ge honom rätt. Hrr Kosygin – eller varför inte Bresjnevdoktrinen skapare? – och Brandt tillsammans på estraden mottagande Nobels fredspris hade varit en syn värd pengarna. Och på Nobelmedaljens fransida borde givetvis den obligatoriska symboliken denna gång ha utgjorts av en katt och en rätta.

MEN DOM SJUNGER
JU FALSKT!

I alla tonarter